

HIV ile Mücadeleye Acil Eylem Planı İhtiyacı

Söyleşi - Haber

HIV, yani insan bağışıklık yetmezliği virüsü olarak tanımlanan Human Immunodeficiency Virus en az 40 yıldır aramızda. HIV ile enfekte olunduktan birkaç adım sonrası, eğer kişi test yaptırmaz durumunu bilmez ve HIV ilaç tedavisine başlamazsa enfeksiyonun ilerlemiş hali olan ve edinilmiş bağışıklık yetersizliği sendromu olarak tanımlanan AIDS'e neden oluyor. Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı (UNAIDS) 2021 Raporu'na göre, dünyada HIV hastalığının başlangıcından itibaren yani 40 yılda 79,3 milyon kişi HIV

ile enfekte oldu, 36,3 milyon kişi ise AIDS ile ilişkili hastalıklardan hayatını kaybetti.

HIV/AIDS'e bağlı ölümleri durdurmak ve halk sağlığını korumak için küresel ölçekte etkin bir mücadele sürdürülüyor. Hatta Dünya Sağlık Örgütü bu konuda farkındalığı artırmak için 1988 yılında 1 Aralık'ı Dünya AIDS Günü ilan etti. Uzun yıllardır devam eden bu mücadele doğrultusunda özellikle Batıdaki vakalarda azalma görülürken Türkiye'yi çevreleyen Doğu Avrupa, Orta Asya,

Söyleşi
"HIV ile Mücadeleye Acil Eylem Planı İhtiyacı"

Aktivistler Euro Politika'ya Değerlendirdi

KORUMAZI KLÜBÜ İSTANBUL
POZİTİF YAŞAM DERNEĞİ 2005
Pozitif-iz

www.europolitika.com
HIV 2022

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde tam tersine bir artış kaydediliyor. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de 1985’ten 15 Kasım 2021’e kadar 29 bin 284 HIV pozitif kişi ve 2 bin 52 AIDS vakası tespit edildi. Ancak bu sayının , test yaptırma alışkanlığı azlığı vb. sebeplere bağlı olarak gerçek tabloyu yansıtmadığını düşünenler de var. Gerek Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye raporlarında gerekse artan HIV vakaları göz önüne alındığında Türkiye’nin HIV/AIDS’e karşı eylem planı ihtiyacı elzem olarak görülüyordu. Bu süreçte üstüne bir de Türkiye’nin sığınmacı politikası nedeniyle yoğun göç alması ve mülteci-sığınmacı konumunda olan HIV-pozitif bireylerin tedaviye erişimde yaşadığı güçlükler eklendi ve yıllar içinde yapılan çalışmaların yetersizliği, sorunun günden güne büyümesine neden

oldu. Buna bağlı olarak 2019 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından HIV/AIDS Kontrol Programı başlatıldı ancak bu kez de Covid-19 ile mücadele, bu kontrol programının çalışmalarını sektöre uğrattı. HIV/AIDS alanında faaliyet yürüten, sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin mücadeleye ilişkin vurguladığı ortan nokta, toplumsal bilinç ve farkındalık ihtiyacı... Üstelik bu ihtiyaç için kaybedilecek bir dakika bile yok. Çünkü tanı, takip ve tedavisi geciken her bir birey hayattan kopuyor, HIV/AIDS halk sağlığı için büyük risk oluşturuyor.

Aktivistler, Euro Politika’ya Değerlendirdi

EURO Politika’ya konuşan Kırmızı Kurdele İstanbul’dan Aktivist Arda Karapınar, Pozitif-iz Derneği’nden Önder Bora ile Pozitif Yaşam Derneği’nden Yağmur Şenoğuz süreci üç

HIV2022 Konferansı | Kırmızı Kurdele İstanbul Derneği Kurucusu ve Aktivist (Soldan) Arda Karapınar, (EUROPolitika) Nisa Mammadova, (EUROPolitika) Yusuf Ertuğral

önemli başlıkta ele aldı. Karapınar, Bora ve Şenoğuz, Türkiye’de HIV-pozitif bireylerin yaşadığı sıkıntılara değindi, bu sıkıntıların önüne geçmek ve halk sağlığını korumak için yapılması gerekenleri sıraladı. Aktivistler, ayrıca göç ile gelen bireylere yönelik Türkiye’nin izlediği sağlık politikasını AB’nin sağlık politikaları ile karşılaştırarak değerlendirdi.

HIV ile Yaşayan Bireylerin “Damgalanma” Korkusu

“HIV ile Yaşayan Bireylerin Karşılaştığı Sıkıntılar”

Toplumun tüm farklı kesimleri için kolay anlaşılır ve bilimsel olarak kanıtlanmış #hivbilgisi sağlayarak, bilgi ihtiyacı içinde olan herkesin doğrudan edindiği en güncel ve güvenilir bilgilerle hareket etmesini sağlamayı hedefleyen bilgi sağlayıcısı ve kaynağı Kırmızı Kurdele İstanbul’a göre en büyük sorun bilgi eksikliği ve yeni bilgiye direnç. Bunun sebebi ise 90’lardan bu yana benimsenen medya diline bağlı olarak HIV’in hala tabu olması ve HIV’in sağlıkla değil ahlakla ilgili bir konu olarak algılanması.

Kırmızı Kurdele İstanbul’un kurucusu olan ve HIV hakkında mantıklı ve gerçekçi bir toplumsal tartışma yapılabilmesi için Türkiye ve yurt dışında yaptığı yoğun çalışmalarla tanınan Aktivist Arda Karapınar’a göre, “HIV’in sağlıkla değil ahlakla ilgili bir konu olarak algılanması doğal olarak HIV pozitiflerin kendi isimleri ve yüzleriyle, korkmadan, çekinmeden, açık bir kimlikle toplumda yer alamamalarına, çalışma

hayatında, iş hayatında vb. kayıp yaşama kaygısıyla HIV hakkında konuşamamalarına yol açıyor. Yani konu hapsedildiği ahlaki parantezden çıkabilmek için gerekli olan güçlü toplumsal katılımı bir türlü sağlayamıyor.

Yaptığımız çalışmalardan elde ettiğimiz verilerde görüyoruz ki; HIV pozitiflerin de HIV negatiflerin de ortak talebi; HIV ile ilgili ne yapacak olurlarsa olsun anonim kalmak. Test yaptırmak isteyenler testleri hiçbir şekilde sisteme girilmesin, böyle bir test yaptırdıkları dahi bilinmesin, HIV pozitif tanısı alanlar ise bu durumları ve tedavilerine ilişkin bilgiler hiç kimse hatta bir başka doktor tarafından bile bilinmesin istiyorlar. Bu taleplerin tamamı hem anlaşılır hem de manidâr. Anlaşılır çünkü insanlar damgalanmaktan korkuyorlar, manidâr çünkü herkes saklanmak istiyorsa, toplum HIV konusunda ön yargılı, kapalı, yeni ve bilimsel bilgiye dirençli demektir. Damgalanmaktan korkanların benzer durumdaki diğerlerini damgalamaktan geri durmayarak kendi güvenli alanlarını oluşturdukları, güvenliklerini tesis ettikleri bir toplum olup olmadığımız sorusuna cevabı HIV konusunda bulabiliriz belki?

Bu şartlarda konu birkaç cesur aktivistin ilgi, bilgi ve becerisine muhtaç durumda ki, bütün bu şartlara rağmen Türkiye’de dinamik ve üretken bir HIV aktivizmi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu aktivizm belki çok hızlı bir biçimde değil ama çözüme mutlaka götürür. Şu aşamada tek gereken biraz politik ilgi”.

HIV-pozitif bireylere ve ailelerinin ihtiyaç duyduğu fiziksel, sosyal ruhsal

destek ve danışmanlık hizmeti sunan Pozitif-iz Derneği'ne göre Türkiye'de HIV ile yaşayan kişi sayısı mevcut sayının en az 2-3 katı olmasına rağmen HIV statüsünü bilmeyen ya da bu konuda kayıt oluşturmayan birçok kişi bulunuyor. Bunun en önemli nedeni ise toplumda HIV farkındalığının düşük olması ve HIV-pozitif kişilerin ayrımcılığa uğrayacağı korkusuyla test yaptırmaktan çekinmesi olarak görülüyor.

HIV alanında hazırladıkları hak ihlalleri raporlarına dikkat çeken Pozitif-iz Derneği'nden Önder Bora şunları söyledi: *"Toplam ihlallerin yarısından fazlasının sağlık çalışanları tarafından yapıldığını görüyoruz. Örneğin, HIV pozitif kişilerin ameliyatlarını kabul etmeyen cerrahlar olabiliyor. Bu durum bazen hastayı narkozdan uyandırıp ameliyatı gerçekleştirilmeye kadar varıyor. Dış hekimleri HIV pozitif kişileri tedavi etmek istemiyor. Kan almak istemeyen veya bir HIV pozitif hastaya bakmak istemeyen hemşireler oluyor. Oysaki sağlık çalışanları her hastasını bir enfeksiyon sahibi gibi kabul edip, standart enfeksiyon kontrol önlemlerini uygulamakla yükümlüdür. Bu hem sağlık çalışanını hem de hastayı korumak için önemlidir. HIV ile yaşayan kişiler öğrenci yurtlarına kabul edilmiyor, yurttan çıkarılıyor ya da bir şekilde tecrite zorlanıyor. Bakıma muhtaç kişiler HIV ile yaşadıkları için yaşlı bakım evlerine alınmıyor. İşyeri hekimlerinin özel sağlık bilgilerini görüntüleyebilmesi nedeniyle HIV ile yaşayan kişiler iş yerlerinde büyük sorunlarla karşılaşılıyor; işe alınmıyor ya da işten çıkarılıyor. Tür-*

kiye'de koruyucu yasalar mevcut, ancak uygulamada sorunlar yaşanıyor. Bu sorunların yaşanmasının en büyük nedeni de HIV'in doğru ve güncel olarak bilinmemesi ve topluma anlatılmaması; bulaşma, korunma yollarının, tedavi yöntemlerinin çok net bir şekilde toplumla paylaşılması gerekiyor."

Pozitif-iz Derneği Yönetim Kurulu Başkanı ve Aktivist Önder Bora Pozitif Yaşam Derneği de 2005 yılından beri toplumda HIV farkındalı-

ğını artırabilmek için çalışmalarını sürdürüyor. Test öncesi danışmanlık hizmetleri vererek henüz tanı almamış kişileri teste yönlendiriyor, HIV ile yaşayan kişilere psiko-sosyal destek, akran danışmanlığı ve hukuki danışmanlık hizmetleri sunuyor. Pozitif Yaşam Derneği'nden Yağmur Şenoğuz yaşanan tüm ayrımcılıklara sosyal izolasyonun kapı araladığına vurgu yapıyor ve bilinçlendirme ihtiyacını şu sözlerle özetliyor: "Türkiye'de temel korunma algısı, kondom ya da PrEP/PEP gibi medikal ve bilimsel yöntemler değil; HIV ile yaşayan insanların ifşa edilmesi, izole edilmesi ve geriye kalan toplumun HIV'den bağımsız bir şekilde yaşamını sürdürebileceği beklentisi. İfşa beraberinde izolasyonu, izolasyon da beraberinde temel olarak erişilmesi gereken tüm haklara erişimi engeller. Toplumun HIV'e dair önyargıları HIV ile yaşayan kişilerin barınma, çalışma, evlilik, çocuk sahibi olma, sağlık hizmetlerine eşit, adil ve ücretsiz erişim gibi haklarının ihlal edilmesine neden oluyor. Dolayısıyla farkındalığı arttırarak, HIV'in ne olup ne olmadığını bilinen HIV enfeksiyonuna

sahip olmayan tüm nüfusa anlatarak, ifşa ve izolasyon kültürünü ortadan kaldırmak gerekmektedir."

Şenoğuz'a eğitim faaliyetleri için de topyekûn bir seferberliğe işaret etti ve şunları söyledi: "Toplumsal farkındalığı arttırabilmek için eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ve Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Türk Silahlı Kuvvetleri gibi toplumun geniş bir nüfusuna farklı bir eğitim hizmeti sağlayan bir kurum, HIV'e dair farkındalığı arttırmada çok etkili olabilir. Diğer taraftan din öğretisi üzerinden düşünürsek, Diyanet'in ayrımcı bir dil kullanmayan ve kutuplaştırmayan bir eğitim ayağında yer alması gerekir. Tüm bunlarla birlikte, hakların güvence altına alınabilmesi ve ihlallerin önlenbilmesi için yasama ve yürütme organlarının temel bir sorumluluğu vardır. Yasama ve yürütme, HIV ile yaşayan insanlara yönelik ayrımcılık suçlarının tespit edilebilmesi, yargı süreçlerinin adil şekilde ilerlemesi için mevzuat geliştirme faaliyetlerinin içerisinde yer almalıdır. Alanda çalışan STK'lar ise daha fazla kaynakla test merkezleri açarak tanı alma, tedaviye yönlendirme ve destek mekanizmalarını kurmalıdır. Bu bahsettiğimiz basamaklardan bir tanesini bile denklemden çıkardığımızda, HIV ile mücadeleye dair sistemin çökeceğinden ve işlemez hale geleceğinden bahsedebiliriz."

Göç ile Gelen Yabancılar Yönelik HIV/AIDS Politikası

Türkiye'nin vatandaşlarına HIV tedavisi sunmak konusunda iyi bir durumda olduğunu, Genel Sağlık Sigortası sisteminin bu noktada başarıyla işlev gördüğünü söyleyen Kırmızı Kurdele İstanbul'dan Arda Karapınar; *Ancak Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmayanlar için işler biraz karışık. Yabancılar ancak Türkiye'de Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kapsamındayken (Bağkur, Çalışan, Genel Sağlık Sigortası (GSS) gibi) tanı alırsa tedavi ve takiplerine ücretsiz olarak erişebilmekte. Yani eğer Türkiye'ye yerleşmeden önce tanı almış ya da SGK sistemine tanı aldıktan giren bir kişiye, HIV tedavisi Devlet tarafından karşılanmıyor. Türkiye'de daha önceden tanı almış ya da burada oldukları süre içerisinde enfekte olan ve kendi ülkelerine dönme şansı olmayan çok insan var. İlaç tedavisi gören insanların virüsü bulaştırmadıklarını (Bkz: Belirlenemeyen eşittir Bulaştırmayan, B=B) ilaç tedavisi görmeyenlerin ise bulaştırıcılıklarının devam ettiğini düşündüğümüzde, yabancıların tedavilerini ödememe yaklaşımının doğru bir yaklaşım olup olmadığına okur karar versin."*

AB ülkelerinde oturma ve çalışma izni olan HIV ile yaşayan bireylerin tedavi masrafları devlet tarafından karşılandığını belirten Pozitif-iz Derneği'nden Önder Bora, *"Türkiye'de de bu uygulamanın hayata geçirilmesi ve ayrımcılığın önlenmesi için eşitlik ilkesi esas alınmalıdır"* dedi. Türkiye'de koruma programları dahilinde olan yabancıların HIV tedavi ve takiplerini ücretsiz olarak

yapıldığını ancak koruma programı dahilinde olmayanlar için durumun kritik olduğunu belirten Bora, "Yabancı öğrenciler, Türkiye'de çalışma ve oturma izni olan ama tanı alma tarihlerinde önce Türkiye'de SGK kapsamında olmayan kişiler için maalesef sorun çok büyük ve çözümsüz" dedi.

Pozitif Yaşam Derneği'nden Yağmur Şenoğuz ise Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi ECDC'nin 2022 yılı raporunu hatırlatarak, bu raporda teste erişim konusunda yasal düzenlemelerin sınırlayıcı olmasına, tedavi ve bakım hizmetlerine erişimde karmaşık sevk sistemlerine, uzun bekleme sürelerine, gizliliğe yönelik hak ihlallerine, HIV bulaşının ve HIV'den etkilenen kilit toplulukların faaliyetlerinin – örneğin, seks işçiliğinin, uyuşturucu kullanımının ve kayıtsız göçün- suç sayılması gibi durumların ele alındığını ifade etti. AB ülkelerinin HIV/AIDS ile mücadelede kendi vatandaşlarına yönelik koruyucu mekanizmaları hayata geçirdiğine ancak başka ülkelere sağladıkları kalkınma fonlarında HIV'i önceleyen bir politika izlemediklerini belirtti.

Şenoğuz, mültecilerin Türkiye'nin HIV mücadelesine ek sorun getirdiğinin aksine HIV ile yaşayan Türk vatandaşlarının karşılaştıkları zorluklara paydaş olduklarının da altını çizerek, şunları söyledi: *"Onlar, mülteci ya da sığınmacı olmanın getirdiği kırılma noktaları ile sistem ya da toplum karşısında vatandaş olan kişilere göre çok daha büyük riskler altındadır. HIV ile yaşıyor*

olmanın kamu sağlığı riski olduğunu dđ-
şünen ve HIV ile ilgili yeterince bilgisi
olmayan idari bir personelin vereceđi bir
kararla, HIV ile yaşıyan mültecilerin sı-
nır dışı edilmesi söz konusu olmaktadır.
Yani kişinin ölüm tehdidi altında olduğu
ülkesine geri gönderilmeye çalışıldığı, çö-
zümü güç durumlarla karşılaşılabiliyoruz.
Burada önemli olan, STK'ların Batı'daki
uygulamalarını doğrudan Türkiye'ye ak-
tarmaktan ziyade burada yaşıyan toplu-
lukların ve Türkiye'deki siyasi geleneđin
kodlarını analiz ederek buna uygun ey-
lem adımlarını belirlemek ve uygulamaya
koymaktır. Bu zamana kadar ki en temel
sorun, kamu otoritesine sürekli saldıran
ve kamu otoritesini tetikleyerek sırt çe-
virmesine sebep olacak söylem, tutum
ve davranışlarda bulunan bir aktivizm
alanı görüyoruz. Bu birçok Batılı ülke-
de işleyen bir mekanizma olabilirken, ne
yazık ki Türkiye gibi devleti yöneten ki-
şilerin görüşleriyle strateji geliştirilen ve
politika yürütölen bir cođrafyada kamu
kapılarının topluluğa kapanmasına sebe-
biyet verebilir. Bu nedenle ihtiyaç duyul-
an hizmet, hak ya da mevzuatın kamuyu
tetiklemeden ya da kamuya saldırmadan
toplumsal konjonktür gözetilerek, top-
lumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi ge-
rekmektedir.”

**Röportaj: Yusuf Ertuğral & Pınar
Torlak**

***Deđerli katkılarından
dolayı başta Kırmızı Kurdele
İstanbul Derneđinin kurucusu
Arda Karapınar, Pozitif Yaşam
Derneği (Yağmur Şenoğuz
ve ekibine) ve Pozitif-iz
Derneği Yönetim Kurulu Başkanı
ve Aktivist Önder Bora'ya deđerli
vakitlerini ayırarak söyleşimize
ve projemize katkılarından dolayı
teşekkür ederiz.**

***EURO Politika Dergisi'nin
Kırmızı Kurdele İstanbul
derneđinin desteđi ile yürüttüđu
“Sivil Toplum HIV Konferansı
#HIV2022 İstanbul Mikro
Araştırma Fonu” projesi
6 Haziran – 6 Kasım 2022
tarihlerinde gerçekleştirildi.
Araştırma makalemiz
çok yakında sitemizde
yayınlanacaktır.**